

Z A P I S I – N O T E S

Spominjanja: *Dan Primoža Trubarja 2021*

Zveza kulturnih društev Maribor in Univerzitetna Knjižnica Maribor v okviru cikla Spominjanja od leta 2015 v Glazerjevi dvorani in razstaviščih UKM s predavanji in razstavami počastita državni praznik dan Primoža Trubarja. V zadnjem času pa so bila Spominjanja zaradi predpisov o omejitvah pri javnih prireditvah že drugo leto zapored prilagojena novim razmeram, čeprav smo do zadnjega upali na vsebinsko posebej izbrano in organizacijsko utečeno izvedbo. O tem, kako smo se spomnili Trubarja v letu 2020, je zapisano v Časopisu za zgodovino in narodopisje v treh prispevkih v poglavju Zapisi (ČZN, 2020, 2–3, 206–211).

Drugačno pot smo morali ubrati v letu 2021. Sprva smo se tudi v Mariboru želeli priključiti vseslovenski počastitvi Adama Bohoriča in povezati skrb in delo obeh velikih mož za razvoj šolstva in izobraževanja na slovenskih tleh. Vendar načrtovane okrogle mize zaradi odmikajočega se odprtja javnih prireditev ni bilo mogoče pravočasno kakovostno pripraviti in izpeljati, zato smo morali poiskati drugačno rešitev. Odločili smo se za tudi drugod uveljavljeno prakso vabljenih predavanj, ko povabljeni predavatelj sam izbere naslov in pogled na temo, ki jo določi gostitelj. Ker je osrednja tema spominskega dneva Primož Trubar, smo se odločili za niz vabljenih predavanj, posvečenih ddr. Jožetu Rajhmanu (1924–1998), slovenskemu literarnemu zgodovinarju, teologu, leksikografu in enemu najpomembnejših trubarologov, ki je v drugi polovici minulega stoletja celovito raziskal in predstavil Trubarjevo življenje in delo. Ker se približuje stoletnica Rajhmanovega rojstva, bomo v prihodnjih nekaj letih spominski dan Primoža Trubarja v Spominjanjih počastili tudi z *Rajhmanovim predavanjem*, s katerim želimo predstaviti trubarološko delo tega pomembnega mariborskega filologa in teologa.

Niz *Rajhmanovih predavanj* je začela dr. **Fanika Krajnc-Vrečko** s predavanjem *Trubarolog Jože Rajhman med teologijo in literarno zgodovino*. Javni sklad za kulturne dejavnosti Maribor je v Glazerjevi knjižnici Univerzitetne

knjižnice Maribor predavanje posnel in je bilo na spletu prvič predvajano na predvečer praznika.

Dr. Fanika Krajnc-Vrečko, literarna zgodovinarica, prevajalka in bibliotekarka, dolgoletna vodja Teološke knjižnice Maribor in sodelavka ZRC SA-ZU, je kot strokovna urednica Zbranih del Primoža Trubarja in z drugim uredniškim, publicističnim in raziskovalnim delom pomembna nadaljevalka tradicije mariborske trubarologije, ki jo je utrdil Jože Rajhman. Z njim jo je povezovalo večletno strokovno sodelovanje, zato smo jo povabili, da niz vabljenih predavanj začne prav ona.

Predavateljica je najprej predstavila temeljna dejstva iz Rajhmanove biografije, od otroških let v Sromljah pri Brežicah in zgodnje izgube matere, šolanja v Celju, od 1941. življenja v izgnanstvu in pomoči pravoslavnega duhovnika v Arandelovcu, gimnazijske mature v Nišu leta 1943, prvih zaposlitev v Nišu in po vrnitvi iz izgnanstva v Celje, študija slavistike in romanistike ter teologije v Ljubljani, diplome na obeh fakultetah, do doktorata iz filoloških ved 1972 in 1974 iz teoloških ved, oba iz raziskovanja življenja in dela Primoža Trubarja.

Možnosti raziskovanja in znanstvenega delovanja zunaj cerkvenih institucij so bile za teologe po letu 1950, ko je bil Jože Rajhman posvečen za duhovnika, omejene in le postopoma so po letu 1970 teologi v svojih razpravah posegali tudi na druga znanstvena področja, z začetkom izhajanja revije Znamenja v letu 1971 pa so dobili možnost objavljati tudi že polemične razprave o različnih teoloških vprašanjih. Druga generacija slovenskih teologov – vanjo je mogoče uvrstiti tudi Jožeta Rajhmana – je v soočanju z aktualnimi družbenimi vprašanji našla dovolj močno spodbudo za iskanje svežega sodobnega teološkega izražanja, slovenska pokoncilska misel pa je dobila priložnost, da se v polni meri tudi v pisnih razpravah razširi med slovenskimi ljudmi. V teh okoliščinah je Jože Rajhman kot duhovni teolog in duhovni vodja mariborskega bogoslovja vzgojil veliko število mariborskih duhovnikov in tako zaznamoval določeno obdobje v mariborski teologiji.

Rajhmanov raziskovalni opus obsega 480 bibliografskih enot, z njegovim raziskovanjem protestantizma je povezanih 130 bibliografskih enot, pri čemer je večina posvečena proučevanju Primoža Trubarja. Po tematiki se razvrščajo v štiri sklope: teologija Primoža Trubarja in njegove zveze z evropsko reformacijo, teološka govorica in metodologija prevajanja slovenskih protestantov, biografije slovenskih protestantov in teologija Jurija Dalmatina. Od osmih monografij se štiri nanašajo na Trubarja, v eni so objavljena Trubarjeva pisma, v drugi pisma slovenskih protestantov, dve pa sta posvečeni teološkemu vprašanju.

Po očrtu Rajhmanovega raziskovalnega opusa se je Fanika Krajnc Vrečko vprašala, kakšen je Rajhman kot literarni zgodovinar trubarolog. Kot katoliški

duhovnik in profesor pastoralne ter duhovne teologije je sistematično raziskoval Trubarjevo življenje in delo in prispeval enega najbolj celovitih pogledov na njegovo teološko podobo, ob čemer pa je oblikoval tudi svojo teološko misel. Na novo je osvetlil Trubarjev miselni profil, poudaril je izvirnost osebnosti, ki je v slovenskem kulturnem prostoru znala uveljaviti svoje poglede, ki so bili neglede na tedanje razmere na slovenskih tleh specifično slovenski. Predvsem pa je opozoril na antropološko humanistično usmerjenost Trubarjeve teologije, ki se je oblikovala po zaslugah Erazma Roterdamskega, prebiranja švicarskih teologov in njegovega občudovanja antike. Močan vpliv švicarskih protestantov ga je pripeljal do strpnega protestantizma, značilnosti, ki je lastna le Trubarju. Gre za posebno Trubarjevo smer v protestantizmu, ki je razkrila njegovo demokratično miselnost, predvsem v drugačnem odnosu do kmetov, in preporodno misel z elementi etnične in narodne zavesti. Z monografijo *Prva slovenska knjiga v luči teoloških, literarno-zgodovinskih, jezikovnih in zgodovinskih raziskav* (1977) smo prvič dobili temeljno teološko študijo, neobremenjeno s poskusi razsojanja, kaj je prav in kaj so zmote v naukih in ravnanju protestantov. Ponovne natančne raziskave so potrdile Rajhmanove teze, zlasti pa Trubarjevo teološko razgledanost in vpetost v evropski protestantizem. Rajhman je zaokrožil podobo Trubarjeve verske in teološke fizionomije. Kot katoliški duhovnik je objektivno prikazal teologijo slovenske reformacije ter pokazal izjemno poznavanje verskih in duhovnih tokov evropskega 16. stoletja.

To je le nekaj poudarkov iz predavanja Fanike Krajnc Vrečko *Trubarolog Jože Rajhman med teologijo in literarno zgodovino*. Celotno predavanje najdete na You Tube kanalih:

- UKM <https://youtu.be/bSI1n27o70I>
- JSKD Maribor <https://youtu.be/Xhqgq88Pvk0>

Majda Potrata